

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ЯК СКЛАДОВА ТЕРОРИСТИЧНИХ ПРОЯВІВ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Російська Федерація продовжує реалізацію довгострокових стратегічних планів щодо України. Керівництво Росії не відмовляється від намірів подальшої дестабілізації обстановки в Україні з використанням широкого спектру суспільно-політичних заходів, економічних важелів, інформаційних маніпуляцій, а також силових методів, у тому числі терористичних, у регіонах, що не входять до зони проведення операції Об'єднаних сил (ООС).

Основними цілями російської агресії є дестабілізація внутрішньополітичної та соціально-економічної ситуації у східних та південних регіонах України; залякування окремих категорій громадян України, професійна діяльність яких впливає на боєготовність підрозділів ООС і силових структур України в цілому, а також представників волонтерського руху; залякування громадськості, стимулювання антивоєнних і антиурядових настроїв в українському суспільстві з метою тиску на владу; зрив заходів з проведення часткової мобілізації; ускладнення логістичного забезпечення операції Об'єднаних сил.

При цьому системне використання корупції шляхом її впровадження в сектор оборони і безпеки України, а також в окремі європейські інституції та відносини є невід'ємною складовою гібридної війни Росії та її агресивної стратегії в реалізації своїх імперських планів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень, пов'язаних із проведенням дестабілізуючих та терористичних дій проти України, свідчить про значний інтерес науковців до різних аспектів вказаної сфери. Вивченню окремих проблем терористичних проявів у різних напрямках, у тому числі з боку Російської Федерації, присвятили свої спеціальні дослідження А. М. Благодарний, О. В. Волошин, В. А. Колесник, А. В. Коростиленко, В. В. Крутов, Г. В. Кудрявцев, Б. Д. Леонов, Г. О. Прищепа, І. М. Рижов, І. В. Сервецький, І. В. Ткачов, В. М. Форноляк, Р. А. Фролов, В. А. Чалаван, Я. А. Черниченко та інші. Водночас питання використання корупційних ризиків в умовах гібридної війни з РФ як складової терористичних проявів окремо не досліджувалось.

Метою статті є аналіз корупційних ризиків як складової терористичних проявів в умовах гібридної війни з Російською Федерацією та їх вплив на політичні та економічні відносини із європейським середовищем.

Виклад основного матеріалу. Важливо розуміти причини та умови започаткування та розвитку корупційних ризиків в умовах гібридної війни з РФ. Необхідно визнати, що корупція і низького рівня доброчесність мають великий негативний вплив на національну безпеку. Системне корупційне середовище істотно знижує спроможності у сфері оборони і безпеки та ефективність протистояти зовнішнім впливам.

Англійський термін «integrity» («доброчесність») походить від латинського слова «integer», який означає «цілісний» і «повний». Бути доброчесною людиною означає мати особистість, яка є цілісною, а не частковою, в практичному сенсі це означає узгодженість дій, слів і рішень. Доброчесні люди – це люди, які вчиняють правильно навіть тоді, коли за ними ніхто не спостерігає.

Росія вжила комплексних заходів для руйнування сектору оборони і безпеки України протягом 2010–2013 років. Всеохоплюючий вплив на вище військово-політичне керівництво держави призвело до зниження боєздатності української армії, сповільнення

та саботування реформ Збройних Сил України, масове розкрадання та протиправне вивезення озброєння та військової техніки, розрив ланцюгів виробництва, переміщення зразків унікальної техніки та озброєння в Автономну Республіку Крим тощо.

В результаті вказаних системних дій, а також розширення корумпованого і неефективного сектору оборони і безпеки України, наша держава фактично стала вразливою до російської агресії 2014 року. Попри суттєві позитивні зміни, на сьогоднішній день національна безпека і оборона України продовжує залишатися вразливою до корупційного фактору.

Аналіз воєнно-політичної ситуації дає можливість припустити, що корупція в оборонному секторі фактично використовувалась як інструмент «гібридної війни». Деструктивні заходи, які організовувались та втілювались російським керівництвом та її агентами впливу і полягали у підтриманні існування застарілої бюрократичної системи та відсутності рішучості в прийнятті управлінських рішень, зумовили низьку спроможність Міністерства оборони України в реагуванні на агресію РФ у 2014 році. Результатом вказаних дій було те, що Збройні Сили України мали низьку ефективність, незадовільне забезпечення базових потреб, що свідчило про фактичну неготовність армії дати відсіч та зупинити можливий повномасштабний наступ [1].

У цей період особливо важливо зрозуміти роль волонтерів на фронті та в тилу. Створення добровольчих батальйонів, до складу яких увійшли патріотично налаштовані громадяни України, фактично склало основу бойової сили, що стримала перші хвилі та зуміла стабілізувати ситуацію на Сході України. При цьому більша частина населення активно включилася у волонтерську діяльність, завдяки якій було організовано матеріальне забезпечення армії, що не могло здійснити у необхідній мірі військово-керівництво.

Через високий рівень громадянської активності, патріотизму і самопожертви вдалося врятувати країну і державу від окупації та руйнування.

Основна мета гібридної війни РФ в Україні полягає у тому, щоб, використовуючи інструмент корупції, постійно розпалювати внутрішній хаос у всіх сферах життєдіяльності суспільства, довести уряд до колапсу, зруйнувати довіру з боку народу до влади, що має привести до втрати політичного і адміністративного контролю над регіонами та неспроможності забезпечення безпеки.

Для досягнення таких цілей прихильниками російського режиму просуваються хибні твердження про недостатню активність правоохоронних та інших державних органів у притягненні винних у корупційних правопорушеннях до відповідальності, що стимулює відчуття безкарності корупційних діянь. Також у суспільстві поширюються думки про корумпованість влади та відсутність системної роботи у напрямку усунення причин та умов виникнення корупційних ризиків. Сприяння формуванню таких уявлень переважно здійснюється шляхом широкого розповсюдження через засоби масового впливу на населення із постійним наголосом на нібито відсутності спрямованої системної антикорупційної протидії.

Корумпування сектору оборони і безпеки мало за мету знизити будь-який спротив на момент початку збройного конфлікту РФ проти України. На сьогодні корупція і слабкість державної системи надає ворогу можливість проникнення в структури, де приймаються ключові рішення, і унеможливорює ефективне функціонування держави.

Водночас російські спецслужби та підконтрольні їм терористичні осередки активно застосовують різноманітні форми протиборства в інформаційному просторі, які складаються із:

- пропагандистської діяльності, орієнтованої як на українську, так і на закордонну аудиторію;

- розміщення інформації у відкритих джерелах про військовослужбовців ЗС України та співробітників інших силових структур, які беруть або брали участь у

проведенні ООС, з метою здійснення психологічного тиску на військовослужбовців та їх деморалізації;

- проведення поодиноких кібератак та масштабних кібероперацій, які набувають дедалі більш системного, скоординованого та масового характеру;

- проведення інформаційно-психологічних операцій, у тому числі у вигляді поширення свідомо хибної інформації про підготовку терактів з використанням вибухових пристроїв.

При цьому Росія продовжує поширювати свій вплив на велику кількість лідерів громадської думки в Україні та у світі, експортує корумпований великий бізнес і великі гроші та вірус корупції в українську та західні економіки.

На сьогодні багато західних лідерів сприймають корупцію як інструмент у гібридній війні РФ. Окремі з них відкрито визнають, що Заходу потрібно боротися з найголовнішим і найнебезпечнішим російським експортом – експортом корупції. Брудні кошти Росії, що потрапляють у світ політиків, засобів масової інформації та експертів західних країн, небезпечніше за будь-які інші провокації чи дезінформації російських телеканалів.

Зокрема, ексвіцепрезидент США Джо Байден висловився щодо вказаних питань наступним чином: «Російські операції з дезінформації, кібератаки та енергетична політика отримали багато уваги. Менш добре висвітлені способи, якими Росії вдалося ефективно експортувати корупцію, яка викривляла власну політику і економіку – в певному сенсі озброюючи її, і спрямовуючи на вразливі суспільства в інших місцях» [2].

Заслуговує на увагу також твердження, що експорт корупції і олігархії в Україну є інструментом зовнішньої політики Росії. РФ намагається стиснути Україну в фінансовому плані, зокрема, за допомогою енергетики. Як політичну зброю Росія намагається експортувати корупцію і олігархію в якості нового інструменту зовнішньої політики.

Розглядаючи приклади використання корупції як інструменту гібридної війни Російської Федерації проти Заходу, можна звернути увагу на наступні факти:

- через естонську філію Danske bank протягом 2007–2015 років пройшло понад 200 млрд дол. «брудних коштів» переважно з Росії. Шість країн ведуть розслідування проти Danske bank. Це є суттєвим ударом по репутації – відповідно до рейтингу Transparency International Данія в 2014 році вважалась найпрозорішою країною в світі. Естонія посідала 2 місце в світі у боротьбі з відмиванням коштів відповідно до Basel AML [3];

- розслідування The Times у Великобританії виявило, що окремі пери в Палаті лордів тісно пов'язані з Росією (входять у компанії «Роснефть», RNG Joint Stock Company, Russian Gold Fund). У травні 2018 року Комітет з міжнародних справ британського парламенту опублікував доповідь «Золото Москви: російська корупція у Великобританії». Депутати назвали проблему «брудних російських коштів» у Британії потенційною загрозою національної безпеки країни. Наразі Велика Британія почала застосування нової практики протидії корупції – так званих наказів про непояснені статки, або Unexplained Wealth Order [4];

- дозвіл на будівництво «Північний потік-2» вже видали Німеччина, Фінляндія і Швеція. Данія залишається єдиною країною, яка досі не видала дозвіл. Наслідком реалізації проекту «Північний потік-2» може бути повне переформатування політичного й економічного ландшафту Європи на довготривалу перспективу. Потенційно це може поставити майбутнє найважливіших активів у залежність від політичної волі Росії. Росія використовує енергетику як зброю і як чинник політичного тиску. Окремі експерти зазначають, що наслідками «Північного потоку-2» може бути розкол в ЄС і НАТО.

Зважаючи на викладене, негативним фактором, який впливає на безпекову ситуацію в Європейському регіоні, є загроза використання Росією зростаючого впливу праворадикальних партій у країнах Європи шляхом впровадження широкого спектру

корупційних механізмів. Зазначені дії спрямовані на досягнення таких деструктивних цілей:

- сприяння дестабілізації соціально-політичної та безпекової ситуації у країнах Європейського Союзу;
- внесення розколу серед політичних еліт та населення європейських країн з метою блокування/уповільнення інтеграційних процесів у рамках ЄС;
- формування «п'ятої колони» в європейських країнах за рахунок ангажування представників політичних структур, які готові свідомо підтримувати РФ;
- створення інформаційних приводів для демонстрації внутрішній аудиторії та міжнародній спільноті існування європейських партій, які «співчують Росії» та «розділяють погляди» її політичного керівництва на розвиток ситуації у світі;
- формування потенційної бази для створення у коротко- та довгостроковій перспективі мережі агентів впливу (в особі лідерів праворадикальних партій, які офіційно або неофіційно підтримуються РФ) у провідних країнах ЄС.

Успішній локалізації та активній протидії зазначеним негативним спрямуванням з боку РФ можна досягти за допомогою спільних системних заходів європейської спільноти, спрямованих на максимальне уповільнення експорту російської корупції на Захід та в Україну, сприянням у різний спосіб усвідомленню країнами Заходу гібридної війни, яку проти них веде Росія. Також необхідна активізація зусиль, спрямованих на викриття російської мережі агентів впливу шляхом моніторингу освітніх і науково-дослідних установ, глибокого вивчення масштабів і наслідків зв'язків між експертною спільнотою та Кремлем. При цьому важливим напрямком є оновлення правил щодо належної перевірки при отриманні приватного фінансування з Росії, зробивши таку перевірку більш прозорою, щоб запобігти будь-яким формам впливу через дружніх Кремлю олігархів.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку про те, що найбільшим джерелом хаосу в Україні є цілеспрямована політика РФ, спрямована на руйнування Української держави, в тому числі воєнними засобами через відкриту війну. Використання інформаційного простору, соціальних мереж, експорт корупційних впливів, ділової культури, корупційне роз'їдання суспільства – це ключові елементи гібридної війни, яка ведеться Росією проти України та країн Заходу. Зниження ризиків корупції повинно стати одним із ключових завдань в оборонному і безпековому секторі, як передумова проведення ефективних реформ.

Список використаних джерел

1. Забезпечення професіоналізму і доброчесності у Міністерстві оборони України : звіт, 2016 р. [Електронний ресурс] / Центр зі зниження ризиків корупції в оборонному секторі (CIDS) : [сайт]. – Режим доступу : <https://cids.no/wp-content/uploads/pdf/Sept-2016-Ukraine-Ensuring-professionalism-report-final-ukrkyrillisk.pdf> - Назва з екрана.
2. «How to stand up to the Kremlin», 2018 р. [Електронний ресурс] // foreignaffairs.com : [сайт]. – Режим доступу : <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-12-05/how-stand-kremlin>. – Назва з екрана.
3. The Banks That Helped Danske Bank Estonia Launder Russian Money [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.forbes.com/sites/francescoppola/2018/09/30/the-banks-that-helped-danske-bank-estonia-launder-russian-money/#113602007319>. – Назва з екрана.
4. Moscow's Gold: Russian Corruption in the UK : доповідь, 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcaff/932/932.pdf>. – Назва з екрана.

Рецензенти:
доктор юридичних наук
І. Гриненко,

кандидат юридических наук
Ю. Тарнавский

Аннотация. В статье рассматриваются причины и условия появления и развития коррупционных рисков в условиях гибридной войны с Российской Федерацией, их сочетание с террористическими проявлениями, анализируется внедрение коррупции в политические и экономические отношения России с европейским сообществом.

Ключевые слова: коррупция, национальная безопасность, террористические проявления, гибридная война.

Abstract. The article deals with the reasons and conditions of initiation and development of corruption risks in the hybrid war with the Russian Federation, their combination with terrorist forms, and analyzes the implantation of corruption in Russia's political and economic relations with the European environment.

Key words: corruption, national security, terrorist forms, hybrid war.